

ARANY, AZ EMBER ÉS A KÖLTŐ

Olvásóink aligha várják tőlem, még a nagy költő születésének 150. évfordulóján sem, hogy teljes egészet rajzoljak életéről és pályájáról. Ez túl nagy feladat lenne ily korlátozott terjedelemben. Helyette megpróbálom újrafényezni annak a képnek színeit, amely róla lelkünkben él. Legnagyobb segítségemre ebben *Vojnovich* Géza minden aprólékos adatot őrző, kitűnő életrajza volt.

Soha nem felejttem el belépésemet a klasszikus magyar irodalomba. Ritka volt akkor a falun a könyv és még meg volt a közös olvasás ősi, és kiváló szakrális szokása. Így hallottam én gyermekfővel, jó paraszt felolvasó ízes szavaival, együltőhelyemben *Toldi estéjét*. Ez lett soha meg nem szakadt kapocs köztem és a szép magyar írás között. És a valamikori csodák csodája megismétlődött a múlt évben, de már a rádióban és *Básty* orgánumával.

Minek köszönhető, hogy a két élmény oly rokon és közeli, holott közülük 50 év ékelődött? Mi hát a *Toldi* és *Arany* varázsa? Magyar mivolta egészen az elemezhetetlen zsigerekig, emberekben, tájakban helyzetekben és olyan stílusban és nyelvben, mely megmozgatja a legegyszerűbbek és legbonyolultabbak szívét. Ez a világ valóban kunyhóké és palotáké, tökéletes valóraváltása annak, amit *Petőfi* megálmodott. *Gabriel Seidl*, egy osztrák pedagógiai közlöny szerkesztője, ezt írta a *Toldi*-ról: „Annyi igazán népies elemet tartalmaz, országot és kort jellemző vonást, hogy elevebben ismertet meg a magyar alap- és ősi viszonyokkal sok történeti munkánál.”

Arany koros szülőktől született és szüleit a későn született és talán el is kényeztetett gyermek szeretetével szereti. „Én valék — írja — öreg szüleimnek egyetlen reménye, vigasza; szerettek is az öregek minden vonzalmával, mindig körükben tartottak és rendkívül vallásosak lévén, e hajlam rám is korán elragadt: az ének és szentírás vonzóbb helyei lettek első tápja gyöngé lelkemnek, s a kis bogárhátú viskó szent egyház vala, hol fülem soha egy trágár szót nem hallott.”

Apja, aki írástudó parasztember volt, alig három-négy éves korában hamuba írt betűkőn megtanította írni. Mivel pedig könyv a háznál csak a biblia és a zsoltárkönyv, legfeljebb még ha a kalendárium volt, a kis gyermeknek ezek lettek ABC-s könyvei Arany stílusának és a magyar irodalmi stílusnak lemérhetetlen hasznára. És még egy kedves vonás apja arcképéhez: mivel valamit latinul is tudott, kisfiát — hogy ne mondjuk, a korai és nálunk mindig meglévő ökumenizmus szellemében — megtanította a Hiszekegy és Miatyánk latin szövegére.

S elég volt neki egy rossz álom édesanyjáról, hogy otthagya csapot-papot, színészeket és a forrongó kor kalandvágját, gyalog meginduljon hazafelé. Anyák megérik távollevő gyermekeik baját, néha örömet; fordítva ez csak neuraszténia hajló anyás gyermekek esetében gyakori. De talán felesleges is a költő életének vallatása: *Toldi* édesanyja az ő édesanyjának a képe, s *Miklós* bájosan anyás vonzódása egyúttal szerzőjéé is. *Ilosvai* széphistóriájában mindössze két tény van *Toldi* édesanyjáról: hogy élelmet küldött fia után és aranyakat rejtett a cipőba. Aranytól e két adatból élő édesanya kél életre, mindannyiunk édesanyja. És ha nem is írta volna meg a költő *Tompán*ak, akkor is tudnók, hogy azért oly meg-

ható Toldi és anyja közt a kapcsolat, mert ilyen volt a költő és édesanyja közt.

Kazinczy nyelvújító és költői tevékenysége nyomán, Kölcsey és Bajza műveiben olyan irodalmi nyelv és stílus alakult ki, amely igen különbözött a beszédnyelvtől és stílustól és csak az irodalmilag képzettekhez talált utat. Sőt kisebb tehetségű követőik tollán precíöz finomkodássá fajult. Közülük egyik, az érdemes Dante-fordító Császár Ferenc, azt írta Petőfiről, hogy legtöbbször bűzhödt lapályon át lovagol mindig kész pegazusával. Kezdő korában még *Petőfi* is úgy tartott ezektől, hogy első népdalait nem merete a saját nevén megjelentetni. De éppen ő mérte a halálos csapást erre az irányzatra, és pedig elsősorban nem esztétikai, hanem politikai indítékokból. „Ha a nép uralkodni fog a költészetben — írta —, közel áll hozzá, hogy a politikában is uralkodjék, s ez a század feladata, ezt kivívni célja minden nemes kebelnek, ki megsokallta látni, mint mártírkodnak milliók, hogy egypár ezren henyéhessenek és élvezhessenek.”

A népiesség

Arany is azt írta, hogy olyan költészet kell, amely az eddigi politikai nullának számító népet politikai hatalommá emeli és *Rákóczi* Ferencre, sőt *Dózsa* Györgyre gondolt, mint eposzi hősökre, és megírta a „Szegény jobbágy” című versét, de míg Petőfi innen egyenesen jutott el a forradalom prófétájáig, Aranynál a népiesség megmaradt elsősorban esztétikai fogalomnak. De mint ilyen, érvényes maradt több mint fél évszázadig. Arany nem paraszti irodalmat értett nemzeti irodalmon, hanem a népköltészetből kiinduló, a nemzet valamennyi rétegéhez szóló irodalmat. Így írt erről: „A költészet... legyen egyszerűen nemes, érthető, a nép nyelvét megközelítő s ennek virágaival ékes szóval döntessék el a közfal a népi és ma úgynevezett fennköltészet közt és legyen a költészet általános, nemzeti.” És a híres mondás: „Szeretem a nemzeti költészetet a népiesség köntösében még most; később majd pusztán... Legyen a költészet sem úri, sem népi, hanem érthető és élvezhető közös jó mindenkinek, kit ép elmével áldott meg Isten.” Ezt, azt gondolom, ma sem mondhatnók sem másként, sem okosabban. És ezt sem: „Ily értelemben vett nemzeti költészet előállítására lenne egyik hatalmas előmozdítója nemzeti újjáalakulásunk nagy művének.”

Petőfi mellett Aranynak volt ebben a legnagyobb szerepe, s művei közül elsőnek a *Toldi*nak, mely nemcsak Arany első korának esztétikai csúcspontja, de irodalmunknak is mérföldköve.

Időzzünk el kissé ennél a mérföldkőnél. Mivel tudom, hogy nemcsak az új zenéhez kell szoktatni a fület, ahhoz is érzék kell, hogy első olvasásra irodalmi mű — különösen, ha velejéig új — megmutassa magát: csodálom a Toldi bírálóinak (köztük volt *Vörösmarty* is) ízlését, kik elsőre észrevették, hogy a pályázatra beküldött művek között a Toldi nemcsak a legbecsesebb, hanem a magyar irodalom egyik legszebb díszje is. De Arany az osztatlan dicséret közepett egyáltalán nem szédült meg: „Toldi sem mindenütt tetszik nekem — írta — az eleje igen nehézkes; sok helyütt igen elszélesedik s néhol nagyonis alatt jár... javítva kiadom, az bizonyos.” Az azonban mosolyogni való, hogy félt a szalontaiak véleményétől „ahol a János vitézre elmondják: az is bolond, aki az ilyet kinomatja”.

Arany első nagy művének nyersanyagát Ilosvai Selymes Péter szép-történelmében lelte meg. A francia hősmondák rendszerint három részre

tagozódnak: 1. *enfance*, a hős ifjúsága; 2. *chevalerie*, a férfikor; 3. *moniage*, az életből kiábrándult hős kolostorba lép, de még egyszer megvív egy idegen bajnokkal. Mindez Ilosvainál is megvan. Az európai kultúrával való állandó kapcsolatokról, ime, így ad bizonyosságot eme kietlen kor „tudatlan” versfaragója. Arany, minden népi kincs meglátója, átvevője és kifényezője, művében szintén tükrözi e háromasságot, csakhogy három műben, a Toldi-trilógiában széttagolva.

És itt rajta kaphatjuk az irodalmaknak s a mi irodalmunknak is oly sok hasznot hajtó filológiai módszert, amint túlzásaival már a neveltségbe torkollik. A kiváló *Solymossy* Sándor rengeteg munkával hordta össze Toldi három részéhez a fellelhető párhuzamokat, de ugyanakkor például a kenyérbe sült pénzt is idegen hatásnak vette, holott az mindennapos a népmesékben. „Solymossy — mondja Vojnovich — egy fikarcnyi leleményt sem akar meghagyni nemcsak Ilosvainak. hanem Aranynak sem.” Ha így történt az óriással, képzelhető, mi másokkal. A filológiai lelkiismeretességen kívül volt ebben természetesen jócskán a „mi jó jöhet Magyarországról” kisebbrendűségű érzésből is.

Arany és a forradalom

Az első siker aranykori idilljének a 48-as napok vetettek véget. A márciusi tűzben égő Petőfi a maga tüzével szerette volna a tartózkodó jó barát lelkesedését is fellobbantani. Ehhez először ki kellett mozdítani vidéki magányából, amihez meg is jött a jó alkalom. Pest vármegye elhatározta, hogy a nemzeti újjászületés szolgálatára néplapot indít. *Tóth* Gáspár pesti szabómester 4.000 forint kölcsönt ajánlott fel erre a célra, s egy íróból álló választmány, melynek tagjai voltak *Vörösmarty*, *Petőfi* és *Táncsics* is, hozzákezdett a terv megvalósításához. Petőfi rögtön Aranyra gondolt, mint szerkesztőre, s személyében mindnyájan meggyeztek. Lelkesen invitálta is Pestre: „Te Jankó, a lenne még ám az élet, ha feljőnnél! Gyere föl, az Isten áldjon meg.”

Aranyak mindez nagyon jól esik, a terv is vonzza. Régi vágya, hogy költői hatást gyakoroljon a népre, szívesen vállalná a politikai felvilágosítás feladatát is, az anyagi feltételek, amelyeket Petőfi közöl vele, határozottan jóknak mondhatók. Felutazik hát Pestre környezettanulmányozásra és dönt: a szerkesztőséget nem vállalja. Meg is írja haza, miért, és sorai sokat elárulnak írójáról: „Utoljára sem lesz meg az 5—6 évi biztosítás, a nélkül pedig nem mozdulok ki Szalontáról. Azután meg a miniszteri biztosítás! Hát a minisztériumot ki biztosítja, hogy meg ne buk-jék?... Szép ígélet, remény..., ami, meglehet, reménységen sokkal felül ütne ki, de hátha sokkal alul? Ily ingatag alapra nem fogom építeni magam és családom jövőjét, kivált a mostani zavaros világban.” Csak arra hajlandó Petőfi kérésére, hogy Szalontán maradvá nevét szerkesztőtársi minőségben felvegyék a lapra, de a szerkesztőséget átengedi *Vas* Gerebennek.

Teljes szívvel azonosult a forradalommal, de az ő hazafias tüze nem a Petőfié módján lobogott. Nagyon jellemző erre követségének története. Petőfi alig tudta elviselni, hogy megbukott a követválasztáson. Nem így Arany: ő is megbukott, de nem sokat hederített rá. „Én a korteskedést az isteni gondviselésre és a jó lelkiismeretre bíztam, de biz'ezek, látom, igen rossz kortesek a mai világban.” Az ő többségét egyébként Szalonta tette volna ki, még a választás reggelén is mellette nyilatkoztak, de a választási ügyeskedés úgy intézte, hogy szalontaiak csak a déli órákban já-

ruháltak az urnákhoz, ők azonban szétszéledtek ebédelni. A 950 szalontai szavazóból mindössze 16 szavazott le s ennek fele Aranyra. „Ez a rop-pant hézag az én büszkeségem” — mondta, és ezzel napirendre tért fö-lötte.

Buzdított, lelkesített, de nem húnyt szemet a nagy dolgokat kísérő kisszerű jelenségek láttán sem. Azon például, hogy vonakodott nemzet-örnek felesküdni sok magyar falu lakossága is, s hogy a nép vizályko-dott akkor, amikor féllába már a mélységben volt. Kedvét ez mégsem szegte. „A nemzet nem fog meghalni — írta —, a nemzet nem irtózik a szent harctól, melynek neve forradalom.” Maga is zászló alá állt és a szalontaiakkal együtt az ostromlott Arad alá vonult. Majd hazatért és Szalontán szenvedte át az eseményeket „tökéletes testi és lelki letargiában”.

Nem bírja így, Petőfi tanácsára lemond szalontai állásáról és Debre-cenbe megy belügyi fogalmazónak. Hallgassuk meg az országos hírű költ-őt, a szerénység példaképét önmagát: „A szalontai jegyzőséggel össze-mérve — írja új helyéről — valóságos lelki nyugalom. Akik körülöttem és felettem vannak, szívességet mutatnak hozzám, sőt máris tapasztaltam meglepedésük jeleit. Úgy hiszem, nem írói érdemért, hanem hivatali pon-tosságért is fognak becsúlni s rövid időn belül nagyobb fizetésű helyre tenni.” Petőfi addig is felajánlja *Bemtől* kapott lovát. „hogy azon ke-nyeret vegyen magának”.

Pest visszafoglalása után a kormánnyal együtt ő is Pestre költözik. 1849. június 27-én Petőfi közli vele, hogy *Kossuth* több íróval együtt hivatja. Itt látja Kossuthot először, Petőfit utoljára. Kossuth egyébként azt kéri tőlük, hogy lelkesítsék a népet „a főváros környékén vívandó vé-res, elhatározó, utolsó lehetünkig tartó csatára”.

Arany erre haza ezt írja: „Vajha a magyar nép képes lenne élet-ha-lálra küzdeni. De kétlem.” S a kormány azon a napon, amelyen a fel-kelés elindítására népgyűlést szervezett, már menekül is Szegedre. Arany pedig elindul Szalonta felé. És éli napjait szegénységben és rettegésben. Valahányszor katonai őrzőjárt megy el utcájukban, összeszűnnek: most Aranyt fogják elvinni. Több héten keresztül éjjel-nappal virrasztva, útra-készen várja feleségével együtt az elfogatására megjelenő katonaságot. Szerencséjére hiába: az egész környéken nincs haragosa, aki feljelentené.

1850 tavaszán rozzant parasztházat vásárol Szalontán és rövid házi-tanítószágot vállal a *Tisza*-családnál. 1851 őszén kénytelen-kelletlen elfo-gadja a nagykőrösi egyház gimnáziumi tanárnak való meghívását. Itt Nagykőrösön írja: „Mint a patak, melynek útjába sziklakövet hengerel-tek, egyszerre irányát veszti; egy része tóvá tészed, más vadvíz gyanánt bukkan elő, más, egy darabig futva, posványná lapul, vagy iszap- és fő-vénytalajban vész el: így voltam én. Hajtott a munkaösztön, de nem ta-láltam irányomat.” És nem fogy ki a panaszból: miért is kellett otthagynia szalontai békés nyugalomát, miért kellett e pályára lépnie, mely egy életre boldogtalanná tette? „De az ördög — írja a legszerényebb költő — nem hagyott békét; első lépésem sikere hiúvá tőn, s vágyakat keltett bennem, melyek elvontak a mindennapi élet apró gondjaitól.”

Egészsége is megrendül, levelei hemzsegek az ilyen kifejezésektől: „Nem vagyok többé, aki voltam, nem tudok lelkesülni semmiért, nin-csenek eszméim a jövőre, terveim, reményeim nem vonzanak többé... belefáradtam mindenbe. Csak bajomat öregbíti, ha dolgozni akarok... Én már küzdeni akárhogy is tört ember vagyok. Nekem nem kell már keresni a tért, a pályát: nekem volna pályám, de nincs ember hozzá.”

Ugyan a *Toldi* írásának boldog és termékeny ideje messze tűnt, de nem volna ő Arany János, ha ennek ellenére tétlenül tudna maradni. Dolgozat is a *Toldi szerelmén*, *Buda halálán*, kiírja keserűségét a *Nagyidai cigányok*ban, nagyszerű balladákban küszködik a bűn és a bűnhődés lidércével és lírai versben szól a zsarnokság ellen. A kétségbeesésből csak is a hivatás vállalása lehet a kivezető út. A többi íróval együtt ő is eljut a reménytelenségből a nemzet iránti kötelesség felismeréséig. Önmagát és hangját most elsősorban a lírában találja meg. Mivel pedig a *Bach*-korszakhoz nem illik a harmóniát tükröző líra, az óda és az elégia lesz a műfaja.

Ebben egy vallásos ihletésű műremlék is van, a „Fiamnak” című. Valamikor de sokat kommentálták vallásos részről ezt a verset, benne e sorokat: „Oh, ha bennem is, mint egykor, épen élne a hit, vigaszul nekem...”, és a — hogy úgy mondjam — deklaratív vallásos versekhez szokottak ebből és pozitívabb megnyilatkozásainak hiányából ki is mondták: gyermekkori hitét elvesztette. Ma már, amikor az Ady-féle Istennel való birkózás, sőt a kétkedés is az istenkeresés tényei közé számít, hogyne tudnók „épnek” elfogadni azt a hitet, amely a Fiamnak soraiból felénk hangzik.

Aranynak egyébként még régebben találkozása volt a világ-katolicizmus egyik legérdekesebb korabeli szereplőjével. *Szilágyi István*, haláláig jóbarátja és az irodalomban kivételesen önzetlen útegyengetője ad hírt róla, hogy Arany igen szép stílusban lefordította *Lamennais Egy hívő szavai* című művét. Lamennais francia pap volt (1782—1854) és sokágú irodalmi tevékenység közben az *Avenir* című katolikus lap alapítója és szerkesztője is. Ebben *Lacordaire* és *Montalambert* társaságában azon fáradozott, hogy az egyházat a modern eszmékkel összebékítse, az egyházat az államtól elválasszák. Nézetei közül a francia püspöki kar többet elítélt. Lamennais erre két társával Rómába ment, hogy a pápa előtt védekezzenek. Ámde a pápa a francia püspökök véleményéhez csatlakozott. Két társa meghajolt az ítélet előtt, Lamennais azonban nem. *Paroles d'un croyant* című művét, mely több, mint száz kiadást ért meg, s amelyet Arany lefordított, szintén elítélte az egyház. Hogy Lamennais és az egyház vitájáról tudott-e Arany, azt ma már nem lehet eldönteni. De a mű stílusának költői szépségén túl megragadta őt írójának lelkesedése az egyház modernizálásáért harca, az egyháznak az államtól való szétválasztásáért, a hívő néphez való közeledéséért. Olyan kedves könyve volt ez Aranyknak, hogy az eredetiből kisebb-nagyobb szemelvényeket is írt.

Újra a költészet csúcsein

Kisfaludy Károly és kortársai kezdeményezései nyomán Pest néhány évtized alatt a magyar irodalom valódi középpontjává lesz, és amikor Arany 1860 őszén végleg idetelepszik, teljes elfoglaltságot talál ennek irányításában. Mint az Akadémia tagja és a Kisfaludy Társaság igazgatója, mindjárt kezdetben magas-nívójú folyóiratokkal igyekszik szolgálni az irodalom-szervezői hivatást. Egész életében rengeteget dolgozott, Nagyszalontán a kisvárosi jegyzői munka foglalja le egész idejét, Nagykőrösön a tanári, Pesten a Kisfaludy Társaság és 1865 óta az akadémiai titkárság gondjai. Még a meghívók címzését is ő végzi. Mindez tíz évre megbénítja írói munkásságát. A pesti korszaknak köszönhető mégis a *Toldi szerelmén* kívül a *Buda halála* és élete őszének csodálatos gyümölcsei: az *Őszikék*.

A csúcsoakat, amelyek Arany művészetében a végtelenig nyúlnak, *Szerb Antal* elemzi csodálatos érzékenységgel, amikor a *Buda halálát*

taglalja. A hunok sorsa, állapítja meg, a magyarság sorsa, s Arany a magyar végzet énekesé. E metafizikus téma és a hozzá való koncepció magasan emelkedik a népies színvonal fölé. A szereplők és tetteik a végzet hordozói; s maga a mű fenséges, akár a barokk eposzok, amelyeket Arany annyira kedvelt és oly szépen fordított. Amilyen mértékben távolodott a koncepció és az eposz világa a népi kezdetektől, ugyanígy távolodott a nyelv, stílus és verselés is. A nyelv a nép nyelve, de stilizált népnyelv. Mintegy a nyelv „quinta essentiája”, oly tömény odat, hogy maga a nép már nem is értheti meg. Ezt a nyelvet csillagmérnökök választják el Petőfi nyelvétől. És a nagy méretek között is a kis dolgok művésze. Arany polgári közösségét az utóbbi ragadta meg, de az irodalomtörténet is a kis dolgok kézenfekvő realitásától nem vette észre Aranyban a monumentálisat. Minthogy mindenben Arany lett a kánon, kialakult az a vélekedés, hogy a magyar költő realista, nem vész el a fantázia végtelenjében. Így szorultak háttérbe Arany hamis beállításai által a legnagyobbak, *Berzsenyi*, *Vörösmarty*, *Ady*. Most, amikor világmégrázkódtatások után újra kifejtett az emberben a „numizmus”, az istenszerű iránt való érzék, szent borzalommal érezzük újra nagy költőinkben „a kimondhatatlannak” jelenlétét. A mi szemünkben ez adja meg a végső méltóságot *Berzsenyi*, *Vörösmarty* és *Ady* költészetének.

Nem idéztük volna *Szerb* véleményét, ha nem értenénk vele egyet. De mi ott érezzük ezt a *nument* — istenit, a *Toldi* derűs, csillogó és melankolikus szépségében, a *Bolond Istók* kesernyés humorában, a német romantika elgiccседett ballada-műfajának újjá és egyetlenné való emelésében és a goethei művel egyenértékű *Őszikék*ben. Erről az utolsó nagy fellángolásról szintén illik szólni.

Az öregedő költő a nyarat feleségével és unokájával éveken át a Margitszigeten töltötte. A Nagyszálloda Dunára eső, csendes oldalán béreltek évről-évre két szobát és sokszor itt maradtak késő őszig. A sziget ekkor valóban a pihenés helye volt, ahová nem hatolt a város zaja, csak hajó vitt oda, az is ritkán, útjait kevés ember járta. A költő számára az említett tíz meglehetősen meddő év után ez az idő, benne is különösen egy év, az „áldott” termékenység ideje volt.

Mely kor költészete a líra? A fiatalé — szokás mondani. Bizonyosan így is van. De érett fővel az ember *Ady* kötetei közül is inkább a későbbiekhez nyúl, és a fiatal „vates” *Petőfi* is mennyit érett ama kevés év alatt, amíg üstökösi pályáját befutotta. A kérdésben való állásfoglalás helyett elégedjünk meg annak megállapításával, hogy Arany most a lírában szállt olyan magasra, mint valamikor a *Toldiban*, vagy a *Buda* halálában.

Eddig a nemzet felemelkedése és felemelése, majd mikor minden elveszni látszott, létének kétségbeesett féltése töltötte be szívét. Most mit lát maga körül? Új világot, amely 1867 alkujából keletkezett, amelyben halványultak a 48-as eszmék és amelyben a költő előtt már látszanak azok a beszűrődések, amelyekből a kifejlődött kapitalizmus kavarnái lesznek. Ő nem azonosul ezzel a világgal — ezért is keres menedéket a sziget magányában —, sőt éppen fonákságait veszi észre, de harcba is ritkán száll vele (igaz, akkor keményen: „Hídvatás”). Megöregedett, s ha már a maga életével számot kell vetnie, elég okos, hogy az új világot is tudomásul vegye. Nem megnyugvással, csak rezignációval és humorral, amely mögött ott parázslik sok régi fájdalom. A saját életét is, ha befejezetlennek is érzi, már nem akarja megváltoztatni, így a körülötte való világot sem. De azonosulni már csak azokkal tud, akik az útszélre kerül-

tek mint ahogy ő véli magáról. „Arany öregkori lírája — hogy még egyszer Szerb Antalt szólaltassuk meg — a fiatalság által megközelíthetetlen emberi értéket jelent: a végső bölcsességet, ami végső rezignáció, és amire már egy másik világból hull ezüstös sugár.”

Írásom végén bevallom, itt is, ott is kísértett az is, hogy többet méritsek az aranyi bőségből és az is, hogy elgyönyörködjem és elgyönyörködtessek egy-egy csodálatos remek szemléletében. De mivel tudom, hogy Arany olvasottsága még a többi nagyunkénál is többet szenvedett egyfelől a mindenek példájává történt kanonizálástól, másrészt az ezzel való szembehelyezkedés hibákat meglátó és érdemeket kisebbitő reakciójától: az előbbieknél is fontosabbnak tartottam, hogy a lehetőség szerint emberközelségbe hozzam az embert és a költőt. Mindazt, ami iskolai kliséként él tudatunkban, avagy aranykötésű díszkiadások holt kincseként szunnyad könyvespolcainkon.

KARAY LAJOS VERSEI

A DIÓ SZONETTJE

*Kosaruk megtelt. Énekelve vitték
a Nap felé, s az őszfürdette estben
fölémborult a fű, ahova estem,
mikor eldobták. S tél jött: rongyaik rég*

*levetkőzték a fák, hogy ráterítsék
kincsemre, melyet durvahéjú testem
azoktól véd már, akikért születtem,
s mely hasztalan volt zamat és szelídség.*

*Burkom lerothadt, de erőm ha tán van
csirázni s majdan szélbe tárom ágam,
kertjük ne hívjon, — jó helyen vagyok!*

*Ha csizmatalpak nem taposnak össze,
lombom ne kűtvíz: bő eső fürössze
s emberszemeknél tisztább csillagok.*

BÚCSÚ EGY TAJTÓL

*Maradjatok, ti zöldek és ti kékek
s ti furcsarajzú, illanó talányok,
személytelen vágyak, kódszülte lányok,
nemlétezők, csak belső csönd-zenéknek*

*kottái, — és ti is, nagymesszi fények
rajzá s színné vetült hírei, álmok
kontúrjavesztett öble! Égbemártott
ecsetjei imbolygó jegenyéknek!*

*Most értem: mégsem test csak (s néha lélek)
az emberlény, de egy-egy táj is: érett
gyümölcskert, házsor, dombfölötti mennybolt, —*

*s a Sors tudós késétől félbeválhat
s kettőként nőhet, mint a csillagállat,
de torzabb lesz a két fél, mint az egy volt.*